

İş Yaşamında Yalnızlık Ölçeği Türkçe formunun geçerlilik ve güvenilirlik çalışması

Tayfun DOĞAN,¹ Bayram ÇETİN,² Mehmet Z. SUNGUR³

ÖZET

Amaç: İş Yaşamında Yalnızlık Ölçeği (İYYÖ), çalışanların iş yaşamlarında yaşadıkları yalnızlığı ölçmek amacıyla Wright, Burt ve Strongman tarafından geliştirilmiştir. Bu çalışmanın amacı İş Yaşamında Yalnızlık Ölçeği'nin Türkçe Formunun psikometrik özelliklerini incelemektir. **Yöntem:** Araştırmaya 436 çalışan (254 kadın, 182 erkek) katılmıştır. Çalışmaya kamu ve özel sektörde çalışan 18-52 yaş arasındaki bireyler katılmıştır. Ölçeğin psikometrik özellikleri test-tekrar test, iç tutarlık katsayısının hesaplanması, açıklayıcı ve doğrulayıcı faktör analizi ve benzer ölçekler geçerliliği yöntemleriyle incelenmiştir. Benzer ölçekler geçerliliği için İYYÖ ile birlikte İş Doyum Ölçeği ve Örgütsel Bağlılık Ölçeği kullanılmıştır. **Sonuçlar:** İYYÖ'nün faktör yapısını ortaya koymak üzere açıklayıcı ve doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır. Faktör analizi sonuçları ölçeğin özgün formunda olduğu gibi iki boyutlu bir yapıda olduğunu ortaya koymuştur: duygusal yoksunluk ve sosyal arkadaşlık. İYYÖ için Cronbach alpha iç tutarlık katsayısı 0.90, duygusal yoksunluk alt boyutu için 0.87 ve sosyal arkadaşlık alt boyutu için 0.83 olarak bulunmuştur. Test-tekrar test güvenilirlik katsayısı İYYÖ için 0.82, duygusal yoksunluk alt boyutu için 0.78 ve sosyal arkadaşlık için 0.80 olarak bulunmuştur. Uyum geçerliliği olarak İYYÖ ile iş doyumunu arasında -0.34, örgütsel bağlılık arasında -0.29 düzeyinde anlamlı korelasyonlar hesaplanmıştır. **Tartışma:** Bulgular İYYÖ'nün Türk kültüründe iş yaşamında yalnızlığı değerlendirmek için yeterli düzeyde geçerlik ve güvenilirliğe sahip olduğunu göstermiştir. (*Anadolu Psikiyatri Dergisi* 2009; 10:271-277)

Anahtar sözcükler: İş Yaşamında Yalnızlık Ölçeği, geçerlilik, güvenilirlik

Reliability and validity of the Turkish version of Loneliness at Work Scale

ABSTRACT

Objective: Loneliness at Work Scale (LAWS) was developed to measure loneliness at work by Wright, Burt and Strongman. The purpose of the present study was to investigate the psychometric properties of Turkish version of the LAWS. **Methods:** Four hundred and thirty-six employees (254 females, 182 males) participated in the study. The study was conducted with the sample consisted of employee with an age range between 18 and 52. The psychometric properties of scale were investigated by test re-test, Cronbach's alpha, exploratory and confirmatory factor analysis and criterion related validity methods. Job Satisfaction Scale and Organizational Commitment Scale were used for the criterion related validity. **Results:** In order to determine the construct validity of LAWS, exploratory and confirmatory factor analysis was conducted. The factor analysis resulted in two factors; emotional deprivation and social companionship, which is same factor structure as the original form. The Cronbach's alpha for the LAWS was 0.91, emotional deprivation was 0.87 and social companionship was 0.83. The computed test re-test reliability coefficient was found to be 0.82 for the LAWS, 0.78 for emotional deprivation and 0.80 for social

¹ Öğr.Gör., ² Yrd.Doç.Dr., Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü, Sakarya

³ Prof.Dr., Marmara Üniversitesi Tıp Fakültesi Psikiyatri Anabilim Dalı, İstanbul

Yazışma adresi/Address for correspondence:

Öğr.Gör. Tayfun DOĞAN, Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü, Sakarya

E-mail: tayfun@tayfundogan.net

companionship. As a concurrent validity, the correlation between LAWS and job satisfaction was -0.34, between LAWS and organizational commitment was -0.29. **Conclusion:** The psychometric properties of the Turkish version of LAWS showed that a satisfactory level of reliability and validity in Turkish employee. (*Anatolian Journal of Psychiatry* 2009; 10:271-277)

Key words: Loneliness at Work Scale (LAWS), reliability, validity

GİRİŞ

Sosyal bir varlık olan insan diğer insanlarla doyurucu, anlamlı ve sağlıklı ilişkiler kurma gereksinmesi içindedir. İnsanın iletişim gereksinmesi o denli güçlüdür ki, eğer birey sözü edilen sağlıklı ve doyurucu ilişkileri kuramazsa, duygusal stres ve sorunların yanı sıra fiziksel sorunlar da yaşayabilir. Duck,¹ sosyal ilişkiler konusunda yetersiz ve yalnızlık içinde olan bireylerin koroner kalp hastalıklarına yakalanma riskinin sigara içenler, obez olanlar ve fiziksel aktivitesi yetersiz olanlar kadar olduğunu belirtmiştir. Ayrıca sosyal desteği olmayan yalnız bireylerin yaşlılarına göre daha erken öldüklerini ve tüm kanser türlerinde beş kat daha riskli olduklarını ortaya koymuştur. Yalnızlık evrensel, güçlü ve oldukça yaygın bir duygusal yaşantıdır. Yalnızlıkla ilgili birçok araştırma yapılmıştır. Peplau ve Perman² yalnızlıkla ilgili araştırmaların bu kadar çok olmasını konunun ilginç olmasına, çok yaygın olmasına, yaşamı olumsuz etkilemesine, arkadaşlık ve ilişkilerle ilgili yeni bakış açıları ortaya koymasına ve sosyal bilimlerle ilgili yeni açılımlar sağlamasına bağlamaktadır.

Üzerinde bu denli çok çalışma yapılan yalnızlıkla ilgili birçok farklı tanım yapılmıştır. Bu tanımlardaki ortak noktalardan birincisi, yalnızlığın niteliksel değil, daha çok niteliksel bir sorun olduğudur. İkincisi, tanımlarda yalnızlık öznel bir yaşantı olarak belirtilmiştir. Üçüncü olarak ise, yalnızlık istenmeyen, kaçınılmaya çalışılan, kaygı, öfke, üzüntü, stres gibi olumsuz duygularla ilişkili bir yaşantı olarak tanımlanmış ve ilgili çalışmalarda depresyon, anksiyete bozuklukları gibi ruhsal belirtilerle pozitif ilişkisi vurgulanmıştır.²⁻⁹

Yalnızlıkla ilgili çalışmaların yaygınlığına karşılık, iş yaşamında yalnızlık konusunda yapılan araştırmaların sayısı oldukça sınırlıdır.¹⁰ Literatür incelendiğinde, yalnızlığı değerlendirmeye yönelik tek boyutlu ya da çok boyutlu birçok ölçme aracı bulunmasına karşılık, doğrudan iş yaşamında yalnızlığı ölçmeye yönelik bir ölçme aracına rastlanmamıştır. İş yaşamında yaşanan yalnızlık, genel yalnızlıktan farklı olarak yalnız iş ortamında etkin olabilmektedir. Bir başka ifadeyle günlük yaşamında oldukça doyurucu ve sağlıklı ilişkileri olan ve yalnızlık duyguları yaşamayan bir birey, iş ortamında sosyal ilişkiler

kurmakta ve sosyal destek almada sıkıntılar yaşayabilmektedir. Bu durum da bireyin iş yaşamında yalnızlık ve dışlanmışlık duyguları yaşamasına neden olabilmektedir.

İş yaşamında yalnızlığı ölçmeye yönelik bazı araştırmalarda UCLA Yalnızlık Ölçeği, ölçek maddeleri iş yaşamına uygun hale getirilerek kullanılmaya çalışılmıştır. Ancak ölçeğin yapısı gereği bazı maddeler iş yaşamına uygun düşmemektedir. Örneğin, 'Bu derece içime kapanmış olmaktan dolayı mutsuzum' gibi.¹¹ Endüstri psikolojisi kapsamında gerçekleştirilen araştırmalar, iş yerinde yaşanan yalnızlığı günlük yaşamdaki yalnızlıktan ayırt edici bir şekilde ölçebilecek geçerli ve güvenilir bir ölçme aracına gereksinimi artırmıştır. Bu düşünceyle geliştirilen ve çalışanların yalnızlık düzeyini değerlendirmeyi amaçlayan Loneliness at Work Scale (LAWS, İş Yaşamında Yalnızlık Ölçeği), Wright, Burt ve Strongman¹¹ tarafından geliştirilmiş ve iş yerinde yaşanan yalnızlığı öznel olarak değerlendiren, kullanımı kolay ve kısa bir öz-bildirim tarzı ölçektir. LAWS, 16 maddeden oluşan yedi basamaklı Likert tipi bir ölçektir. Buna göre bir uçta yer alan 'Hiç katılmıyorum' ifadesine bir puan, diğer uçta yer alan 'Tamamen katılıyorum' ifadesine yedi puan verilmektedir. Özgün form 'duygusal yoksunluk' ve 'sosyal arkadaşlık' olmak üzere iki alt boyuttan oluşmaktadır. Ölçekten üç farklı puan alınmaktadır. Ölçeğin tümü için alınabilecek puan 16-107 arasında değişmekte ve yüksek puanlar iş yaşamında artan yalnızlığı göstermektedir. Özgün formun geçerlilik ve güvenilirlik çalışması iki aşamalı bir çalışmayla gerçekleştirilmiştir. Buna göre ilk aşamaya çeşitli iş ve meslek alanlarından (yönetici, akademisyen, memur) 514; ikinci aşamaya ise 363 çalışan katılmıştır. Başlangıçta 90 maddelik bir madde havuzu oluşturulmuş ve uzman kanısına başvurularak madde sayısı 60'a indirilmiştir. Ölçeğin faktör yapısını ortaya koymak üzere açılımlayıcı faktör analizi (AFA) ve doğrulayıcı (confirmatory) faktör analizi (DFA) yapılmıştır. AFA sonucu iki faktörlü bir yapı ortaya çıkmıştır: 'duygusal yoksunluk' (1.-9. maddeler) ve 'sosyal arkadaşlık' (10.-16. maddeler). Birinci faktör toplam varyansın %53.44'ünü, ikinci faktör %8.37'sini açıklamaktadır. Duygusal yoksunluk alt boyutu çalışanın iş yerindeki arkadaşlarıyla olan ilişkilerinin niteliğini

Ölçmektedir; 'hissetmek', 'dışlanmak' ve 'kopukluk hissetmek' gibi maddeleri içermektedir. Bu alt boyut iş yerindeki ilişkilerin duygusal niteliğinin algılanması olarak tanımlanabilir. Sosyal Arkadaşlık alt boyutu ise iş yerindeki ilişkilerin niceliği ile ilgilidir. Bu alt boyut da iş yerindeki ilişkilerin niceliğinin algılanması olarak tanımlanabilir. İki alt boyut arasındaki korelasyon 0.63 bulunmuştur. Araştırmaya ilişkin ikinci aşamada yapılan doğrulayıcı faktör analizi 363 çalışandan oluşan yeni bir örneklemede gerçekleştirilmiştir. DFA'da ölçeğin iki boyutlu yapısının uyum indeksleri incelenmiş ve ki-kare değerinin ($\chi^2=300.4$, $p<0.001$) anlamlı olduğu görülmüştür. Uyum indeks değerleri ise RMSEA=0.09, GFI=0.87, AGFI=0.83, CFI=0.93, CI=0.08-0.10, BIC=582.99 olarak bulunmuştur.

Literatür incelendiğinde, işyerinde yalnızlığın iş yaşamı ile ilgili bazı yapılarla ilişkili olduğu görülmektedir. İş yerinde yalnızlık iş yükü (0.18) ve algılanan iş stresi (0.51) ile pozitif ilişkili iken, iş doyumunu (-0.53) ve örgütsel bağlılık (-0.52) ile negatif ilişkili bulunmuştur.¹⁰ Erkeklerle kadınların iş yerinde yalnızlık ölçeği puanları arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.¹¹

Özgün ölçeğin güvenilirliğini ortaya koymak amacıyla iç tutarlılık (Cronbach alfa) katsayısı ve test-tekrar test güvenilirlik katsayısı incelenmiştir. Ölçeğin iç tutarlılık katsayısı iki alt boyut için ayrı ayrı hesaplanmış ve duygusal yoksunluk alt boyutu için 0.93, sosyal arkadaşlık için 0.87 olarak bulunmuştur. İki yüz yirmi çalışana dört-yedi hafta aralıkla uygulama sonucu elde edilen test-tekrar test güvenilirlik katsayısı iki faktör için de 0.80 olarak bulunmuştur.

Bu çalışmada iş yaşamında yalnızlığı ölçmeye yönelik olarak Wright, Burt ve Strongman¹¹ tarafından geliştirilen İş Yaşamında Yalnızlık Ölçeğinin (İYYÖ) Türkçeye uyarlanarak psikometrik özelliklerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Ölçeğin Türkçe formunun İngilizce özgün ölçek ile benzer bir geçerlilik-güvenilirlik ve faktör yapısına sahip olduğu varsayımı sınanmıştır.

YÖNTEM VE GEREÇ

Örneklem

Bu çalışmanın örneklemi çeşitli iş ve meslek alanlarında görev yapan, kamu ve özel sektörden 436 çalışandan oluşmuştur. Katılımcıların 182'si erkek, 254'ü kadındır. Kadınların yaş ortalaması 29±6.30, erkeklerin 33±7.32 yıldır. Örneklem yaş aralığı 18-52'dir. Katılımcılar gönüllü olarak çalışmaya katılmıştır.

İşlem

İYYÖ'nün Türkçe uyarlaması için SL Wright'tan izin alınmıştır. Ölçeğin İngilizce formunun Türkçeye çeviri işlemi çeşitli aşamalarda gerçekleştirilmiştir. Birinci aşamada ölçek araştırmacılar ve İngilizce okutmanı üç öğretim elemanı tarafından Türkçeye çevrilmiştir. Bu çeviriler karşılaştırılmış ve her madde için, o maddeyi en iyi temsil ettiği düşünülen ifadeler benimsenmiştir. İkinci aşamada elde edilen Türkçe çeviri 12 akademisyene uygulanmış ve dilin anlaşılabilirliği test edilmiştir. Alınan geribildirimlerle ölçeğin Türkçe çevirisinin orijinal forma eş değeri kabul edilmiş ve son hali verilmiştir.

Ölçeğin özgün formu yedi basamaklı Likert tipi bir ölçektir. Şeker ve Gençdoğan'a¹² göre, Türkçe anlam açısından en fazla beş seçeneğe kadar anlaşılır seçenekler yazılabilir. Daha çok sayıda seçenek yazıldığında, Türkçe anlamları açısından pek farklı olmayan seçenekler ortaya çıkmaktadır. Örneğin, 'bazen', 'ara sıra', 'sıyrak', 'nadiren', 'çok az' gibi seçenekleri birbirinden ayırt etmek oldukça güçtür. Bundan dolayı ölçeğin Türkçe formu beşli Likert tipine göre hazırlanmıştır. Ölçeğin katılımcılara uygulanması hem yüz yüze görüşme, hem de katılımcıların e-posta adreslerine gönderilmesi suretiyle internet aracılığı ile yapılmıştır. Katılımcılara araştırmayla ilgili gerekli açıklamalar yapılmış, gönüllü olarak ölçeği uygulamaları istenmiştir. Uygulamayı tamamlama süresi 6-10 dakika sürmüştür. Bu araştırmada ölçeğin yapı geçerliliği, madde analizi ve güvenilirlik çalışmaları olarak iç tutarlılık ve test-tekrar test güvenilirlikleri incelenmiştir. Ölçeğin geçerlilik ve güvenilirlik analizleri SPSS 11.5 ve LISREL 8.54 programları ile yapılmıştır.

Veri toplama araçları

Araştırmada veri toplamak amacıyla İYYÖ ile birlikte, ölçüt geçerliliğini sınamak amacıyla 'İş Doyumu Ölçeği-İDÖ' ve 'Örgütsel Bağlılık Ölçeği-ÖBÖ' de kullanılmıştır.

İş Doyumu Ölçeği-İDÖ: İDÖ, iş yaşamında doyumunu ölçmek amacıyla Hackman ve Oldham¹³ tarafından geliştirilmiş 14 maddelik Likert tipi bir ölçektir. Ölçeği oluşturan tüm maddeler olumlu olduğu için 1'den 5'e doğru puanlanmaktadır. En yüksek puan 70 en düşük puan 14'tür. Ölçeğin Türkiye'deki geçerlilik ve güvenilirliği Güler¹⁴ tarafından yapılmıştır. Güler test-tekrar test çalışmasında güvenilirlik katsayısını 0.34 olarak bulmuştur.¹⁴ Ergeç¹⁵ İzmir'de özel sektör iş yerlerinde çalışan orta ve üst düzey yöneticiler üzerinde testin tekrarı yöntemiyle

Tablo 1. İş yaşamında yalnızlık ölçeğinin test-tekrar test güvenilirlik katsayıları

Faktör	Uygulama (s=54)	Ort.±SS	Test-tekrar test
Duygusal yoksunluk	Birinci uygulama	21.07±7.00	0.78
	İkinci uygulama	20.16±6.86	
Sosyal arkadaşlık	Birinci uygulama	13.75±5.33	0.80
	İkinci uygulama	13.11±4.83	
Ölçeğin tümü için	Birinci uygulama	34.92±10.65	0.82
	İkinci uygulama	33.27±10.09	

Tablo 2. Duygusal yoksunluk alt ölçeği için madde analizi sonuçları

Duygusal yoksunluk	Madde çıkarıldığında		Ölçek alfasi	Madde-toplam korelasyonu
	Ölçek ortalaması	Ölçek varyansı		
İYYÖ 1	18.23	38.81	0.55	0.86
İYYÖ 2	18.61	37.47	0.72	0.85
İYYÖ 3	18.01	39.78	0.47	0.87
İYYÖ 4	18.10	36.41	0.67	0.85
İYYÖ 5	18.39	39.51	0.52	0.86
İYYÖ 6	17.71	39.80	0.52	0.86
İYYÖ 7	18.89	38.71	0.69	0.85
İYYÖ 8	18.52	36.73	0.76	0.84
İYYÖ 9	18.62	38.67	0.60	0.86

S=436, Cronbach α =0.87

yaptığı çalışmada ölçeğin güvenilirlik katsayısını 0.76 olarak bulmuştur.

Örgütsel Bağlılık Ölçeği-ÖBÖ (Organizational Commitment Scale): ÖBÖ, Meyer ve Allen¹⁶ tarafından geliştirilen örgütsel bağlılığı; duygusal bağlılık, devam bağlılığı, normatif bağlılık olmak üzere üç boyutta ölçen 18 maddeli Likert tipi bir ölçektir. Ölçeğin Türkçe uyarlaması Yalçın ve İplik¹⁷ tarafından yapılmıştır. Ölçeğin alt boyutlarına ilişkin güvenilirlik katsayıları duygusal bağlılık alt ölçeğinde 0.75, devam bağlılığı alt ölçeğinde 0.72, normatif bağlılık alt ölçeğinde 0.77 ve tüm ölçek için 0.87 olarak bulunmuştur.

SONUÇLAR

Güvenilirlik

Bu çalışmada ölçeğin güvenilirliği iç tutarlık ve test-tekrar test yöntemleriyle incelenmiştir. Örneklemden elde edilen Cronbach α katsayısı ölçeğin tümü için 0.91, duygusal yoksunluk alt boyutu için 0.87, sosyal arkadaşlık alt boyutu için 0.83'tür. Test-tekrar test güvenilirliği için ölçek 54 katılımcıya üç haftalık arayla iki kez

uygulanmıştır. Uygulama sonucunda test-tekrar test güvenilirlik katsayısı incelendiğinde ölçeğin tümü için 0.82, duygusal yoksunluk alt ölçeği için 0.78 ve sosyal arkadaşlık alt ölçeği için 0.80 olarak bulunmuştur (Tablo 1).

İYYÖ'nün maddelerinin, toplam puanı yordama ve ayırt ediciliğini belirlemek amacıyla madde analizi yapılmıştır. Madde toplam korelasyonuna ilişkin sonuçlar duygusal yoksunluk faktörü için 0.47-0.76, sosyal arkadaşlık için 0.49-0.67 arasında değişmektedir (Tablo 2 ve 3). Madde toplam korelasyonunun yorumlanmasında değeri 0.30 ve üzerinde olan maddelerin ölçülecek özelliği ayırt etme açısından yeterli kabul edildiği¹⁸ göz önüne alınırsa, ölçeğin alt boyutlarına ilişkin madde toplam korelasyonlarının tutarlılığının yeterli olduğu görülmektedir.

Geçerlilik

Yapı geçerliği

Açımlayıcı faktör analizi (AFA): İYYÖ'nün faktör yapısını belirlemek için AFA yapılmıştır. Faktör yüklerinin 0.30 ve üzerinde olması yeterli görülmüştür. Örneklemin faktör analizine uygun-

Tablo 3. Sosyal arkadaşlık alt ölçeği için madde analizi sonuçları

Duygusal yoksunluk	Madde çıkarıldığında Ölçek ortalaması	Ölçek varyansı	Ölçek alfası	Madde-toplam korelasyonu
İYYÖ 10	11.66	20.80	0.57	0.81
İYYÖ 11	11.46	19.77	0.51	0.82
İYYÖ 12	11.66	19.74	0.60	0.81
İYYÖ 13	11.72	19.63	0.57	0.81
İYYÖ 14	11.78	19.41	0.68	0.79
İYYÖ 15	11.58	18.97	0.68	0.79
İYYÖ 16	11.80	21.48	0.49	0.82

S=436, Cronbach α =0.83

Tablo 4. İYYÖ'nün faktör yapısı, faktör yükleri ve ölçeğin tümü için madde toplam korelasyonları

Maddeler	Madde-toplam korelasyonu	F1	F2
<i>Duygusal yoksunluk</i>			
1. İş ortamında baskı altındayken iş arkadaşlarım tarafından yalnız bırakıldığımı hissederim.	0.50	0.78	-0.18
2. Çoğunlukla iş arkadaşlarımın bana mesafeli durduklarını hiss ediyorum.	0.68	0.83	-0.03
3. Birlikte çalıştığım insanlarla arama mesafe koyduğumu hiss ediyorum.	0.46	0.55	0.02
4. Kendimi iş arkadaşlarımdan duygusal olarak uzak hiss ediyorum.	0.67	0.69	0.11
5. İş yerimdeki ilişkilerimden memnunum.	0.55	0.40	0.29
6. Çalıştığım iş yerinde dostluk anlayışı hakimdir.	0.54	0.39	0.29
7. İş arkadaşlarımla birlikteyken çoğu zaman kendimi dışlanmış hiss ediyorum.	0.67	0.81	0.00
8. İş yerinde çoğu zaman diğer çalışanlarla birlikte aramda bir kopukluk hiss ederim.	0.75	0.77	0.12
9. İş yerindeyken kendimi genel bir boşluk duygusu içinde hiss ederim.	0.61	0.62	0.12
<i>Sosyal arkadaşlık</i>			
10. İş yerinde sosyal ilişkilerim vardır.	0.56	0.17	0.56
11. İş yerimdeki sosyal etkinliklere (piknik, parti, yemek vs.) katılımım.	0.49	0.06	0.60
12. İş yerinde gerektiğinde işle ilgili günlük sorunlarımı konuşabileceğim biri var.	0.55	0.04	0.69
13. İş yerinde istediğimde kişisel düşüncelerimi paylaşabileceğim kimse yoktur.	0.60	0.22	0.54
14. İş yerinde mola zamanlarında beraber vakit geçirebileceğim biri vardır.	0.61	0.03	0.77
15. Kendimi iş yerindeki arkadaş grubunun bir parçası olarak hiss ederim.	0.75	0.38	0.54
16. İş yerinde beni dinleme zahmetinde bulunan insanlar vardır.	0.42	-0.20	0.79
<i>Açıklanan varyans (%)</i>		27.51	5.96
<i>Öz değer</i>		23.88	5.18

luğunu ortaya koymak için örneklem uygunluğu (sampling adequacy) ve Barlett Sphericity testleri yapılmıştır. Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) örneklem uygunluk katsayısı 0.92 ve Barlett Sphericity Testi χ^2 değeri 3106.39 ($p < 0.001$) olarak bulunmuştur. Bu sonuçlar verilerin faktör analizi için uygun olduğunu göstermektedir.

AFA (Exploratory Factor Analysis) ile Temel Bileşenler Yöntemi (Principal Components) ve Varimax dönüştürme sonucunda özdeğeri 1'in üzerinde olan ve toplam varyansın %51'ini açıklayan maddelerin ölçeğin özgün formundaki alt

boyutlarında yer aldığı iki faktörlü bir yapı elde edilmiştir. Bu faktörler orijinal ölçekte olduğu gibi 'duygusal yoksunluk' ve 'sosyal arkadaşlık' olarak isimlendirilmiştir. Ölçekte bulunan tüm maddelerin faktör yükleri 0.30'dan büyük olduğu için ölçekten herhangi bir maddenin çıkarılmasına gerek duyulmamıştır. AFA sonucu ortaya çıkan duygusal yoksunluk alt boyutunun (1.-9. maddeler) faktör yükleri 0.39-0.83 arasında değişmekte ve bu alt boyut toplam varyansın %27.51'ini açıklamaktadır. Sosyal arkadaşlık alt boyutunun (10.-16. maddeler) faktör yükleri ise 0.54-0.79

Tablo 5. Ölçüt bağıntılı geçerliliğe ilişkin korelasyon katsayıları

Faktör	İDÖ	ÖBÖ
Duygusal yoksunluk	-0.34**	-0.25**
Sosyal arkadaşlık	-0.29**	-0.28**
İYYÖ	-0.34**	-0.29**

S=108, ** p<0.01, İDÖ: İş Doyumu Ölçeği, ÖBÖ: Örgütsel Bağlılık Ölçeği

arasında değişmekte ve bu alt boyut toplam varyansın %23.88'ini açıklamaktadır. Alt ölçekler arasındaki korelasyon katsayısı da 0.68 olarak bulunmuştur (Tablo 4).

Doğrulamalı faktör analizi (DFA): Bu araştırmada, özgün formun faktör yapısının Türk örnekleminde doğrulanıp doğrulanmayacağını ortaya koymak üzere doğrulamalı faktör analizi (DFA) yapılmıştır. DFA'da sınanan modelin yeterliliğini ortaya koymak üzere birçok uyum indeksi kullanılmaktadır. Bu çalışmada yapılan DFA için Ki-Kare Uyum Testi (Chi-Square Goodness), İyilik Uyum İndeksi (Goodness of Fit Index-GFI), Düzeltilmiş İyilik Uyum İndeksi (Adjusted Goodness of Fit Index-AGFI), Karşılaştırmalı Uyum İndeksi (Comparative Fit Index-CFI), Normleştirilmiş Uyum İndeksi (Normed Fit Index-NFI), Görelî Uyum İndeksi (Relative Fit Index-RFI), Fazlalık Uyum İndeksi (Incremental Fit Index-IFI), Yaklaşık Hataların Ortalama Karekökü (Root Mean Square Error of Approximation-RMSEA) uyum indeksleri incelenmiştir. GFI, CFI, NFI, RFI, IFI ve AGFI indeksleri için kabul edilebilir uyum değeri 0.90 ve mükemmel uyum değeri 0.95 olarak kabul edilmektedir.¹⁹⁻²¹ RMSEA için ise 0.08 kabul edilebilir uyum, 0.05 mükemmel uyum değeri olarak kabul edilmiştir.²²⁻²³ DFA'da elde edilen modelin uyum indeksleri incelenmiş ve minimum ki-kare değerinin ($\chi^2=182.56$, s=436, p=0.00) anlamlı olduğu görülmüştür. Uyum indeksi değerleri ise RMSEA=0.047, NFI=0.98, CFI=0.99, IFI=0.99, RFI=0.97, GFI=0.95 ve AGFI=0.93 olarak bulunmuştur. Bu uyum indeksi değerleri modelin uyumlu olduğunu ortaya koymaktadır. Modele ilişkin faktör yükleri duygusal yoksunluk alt boyutu için 0.45-0.85, sosyal arkadaşlık alt boyutu için 0.49-0.90 arasında değişmektedir. Faktörler arası korelasyon ise 0.79 olarak bulunmuştur.

Ölçüt bağıntılı geçerlilik: İYYÖ ile birlikte 108 çalışana İDÖ ve ÖBÖ uygulanmıştır. İYYÖ ve İDÖ arasında -0.34 (p<0.01) ve ÖBÖ arasında -0.29 (p<0.01) negatif yönde bir ilişki bulunmuştur.

Anatolian Journal of Psychiatry 2009; 10:271-277

İYYÖ'nün alt ölçeklerinden duygusal yoksunluk ve İDÖ arasında -0.34 (p<0.01) ve ÖBÖ arasında -0.25 (p<0.01) negatif yönde bir ilişki bulunmuştur. Sosyal arkadaşlık alt ölçeği ile İDÖ arasında -0.29 (p<0.01) ve ÖBÖ arasında -0.28 (p<0.01) negatif yönde bir ilişki bulunmuştur. (Tablo 5).

TARTIŞMA

Bu çalışmada, Wright ve arkadaşları tarafından geliştirilen Loneliness at Work Scale'in (LAWS) Türk çalışanlar için geçerlilik ve güvenilirliği incelenmiştir. İş Yaşamında Yalnızlık Ölçeği (İYYÖ) olarak adlandırılan ölçeğin psikometrik özelliklerini değerlendirmek üzere, geçerlilik için AFA ve DFA yapılmış; ölçüt bağıntılı geçerliliği değerlendirmek için ise İDÖ ve ÖBÖ ile korelasyonuna bakılmıştır. İYYÖ'nün güvenilirliğini değerlendirmek için ise iç tutarlılık (Cronbach alfa) ve test-tekrar test güvenilirlik katsayıları hesaplanmıştır. Ayrıca ölçekteki her maddenin toplam puanı yordama ve ayırt ediciliğini belirlemek amacıyla madde analizi yapılmıştır. Genel olarak elde edilen sonuçlar, ölçeğin özgün formuyla paralellik göstermektedir.

Ölçeğin yapı geçerliliğini ortaya koymak üzere yapılan AFA analizi sonucunda İYYÖ'nün özgün formunda olduğu gibi iki faktöre sahip olduğu ve bu faktörlerde yer alan maddelerin özgün formdaki maddelerle bire bir örtüştüğü görülmüştür. Bu faktörler 'duygusal yoksunluk' ve 'sosyal arkadaşlık' olarak adlandırılmıştır. İYYÖ'nün alt boyutları toplam varyansın %51'ini açıklamaktadır. AFA sonucu duygusal yoksunluk alt boyutunun faktör yükleri 0.39-0.83 arasında, sosyal arkadaşlık alt boyutunun faktör yükleri ise 0.54-0.79 arasında bulunmuştur. Alt boyutlar arasındaki korelasyon katsayısı 0.68'dir. Özgün formun faktör yapısının Türk örnekleminde doğrulanıp doğrulanamayacağını ortaya koymak üzere DFA yapılmıştır. DFA'da elde edilen modelin uyum indeksi değerleri RMSEA=0.047, NFI=0.98, CFI=0.99, IFI=0.99, RFI=0.97, GFI=0.95 ve AGFI=0.93 olarak bulunmuştur. DFA sonucu ölçeğin alt boyutlarına ilişkin maddelerin faktör yükleri duygusal yoksunluk alt boyutu için 0.45-0.85, sosyal arkadaşlık alt boyutu için 0.49-0.90 arasında değişmektedir. Faktörler arası korelasyon 0.79 olarak bulunmuştur. Bu uyum indeksi değerleri modelin uyumunun yeterli olduğunu ortaya koymaktadır.

İYYÖ'nün uyum geçerliliğini belirlemek üzere İDÖ ve ÖBÖ ile korelasyonu incelenmiş ve gerek ölçeğin tümü ile, gerekse alt boyutlar ile

söz konusu ölçekler arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki bulunmuştur. Korelasyon katsayıları anlamlı olmakla birlikte, değer olarak yüksek değildir. Bunun olası nedenlerinden biri İYYÖ ile iş doyumu ve örgütsel bağlılığın aynı yapılar olmaması olabilir. İlişkinin anlamlı olması geçerlilik kanıtı olarak yeterli kabul edilebilir.

Ölçeğin güvenilirliğini belirlemeye yönelik sonuçlar ölçeğin tümü için ve iki alt boyutu için iç tutarlılık katsayıları, test-tekrar test güvenilirlik katsayıları ve madde toplam korelasyonları Türkçe formun güvenilirliğini destekler niteliktedir.

Sonuç olarak İYYÖ'nün Türkçe formunun Türk çalışanlar üzerinde yapılan uyarılma çalışması, iş yaşamında yaşanan yalnızlığı ölçebilmek için ölçeğin yeterli düzeyde geçerli ve güvenilir olduğunu göstermiştir. İYYÖ iş yaşamı ile ilgili çalışmalarda kullanılabilir pratik, kolay uygulanabilir ve değerlendirilebilir bir ölçektir. İYYÖ'nün iş

yaşamında yaşanan yalnızlığı, genel yalnızlıktan ayırt edici bir şekilde ölçebildiği düşünülünce, bu çalışma ileride konuyla ilgili yapılacak çalışmalar açısından önemli bir adım sayılabilir.

Bu çalışmada, uyum geçerliliği iş doyumu ve örgütsel bağlılık ölçekleriyle sınırlı tutulmuştur. İş yerinde yalnızlığın aslında işle ilgili birçok özellikle ilişkili olduğu yapılan çalışmalarla belirlenmiştir. İş yerinde yalnızlık ile yarışmacı tutum, çalışma arkadaşları desteği, iş dışı destek, yönetici desteği, iş yükü, korku iklimi, topluluk ruhu, iş doyumu, algılanan iş stresi, örgütsel bağlılık, yaşam doyumu gibi ruhsal özelliklerle anlamlı olarak ilişkili olduğu belirlenmiştir.¹⁰ Uygulanan bireyleri ölçek doldururken bıkkınlığa sevk edebileceğinden daha fazla ölçek uygulanmamıştır. Başka çalışmalarda diğer özelliklere ilişkin uyum geçerliliği çalışmaları da yapılabilir.

KAYNAKLAR

- Duck S. Staying healthy with a little help from friends? S Duck (Ed.), Human Relationships: An Introduction to Social Psychology, Newbury Park, Sage, 1991.
- Peplau, LA, Perlman, D. Perspectives on loneliness. LA Peplau, D Perlman (Eds.), Loneliness: A Sourcebook of Current Theory, Research and Therapy, New York, John Wiley & Sons, 1982, p.1-18.
- Goodwin R, Cook O, Yung Y. Loneliness and life satisfaction in three cultural groups. Pers Relatsh 2001; 8:225-230.
- Di Tomasso E, Brannen C, Best LA. Measurement and validity characteristics of the short version of the social and emotional loneliness scale for adults. Educ Psychol Meas 2004; 64:99-119.
- Duy B. Bilişsel Davranışçı Yaklaşım Dayalı Grupla Psikolojik Danışmanın Yalnızlık ve Fonksiyonel Olmayan Tutumlar Üzerine Etkisi. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, Ankara Üniv., Eğitim Bilimleri Enst., 2003.
- Lynch J. The Broken Heart: The Medical Consequences of Loneliness, New York, Basic Books, 1977.
- Rokach A, Neto F. Coping with loneliness in adolescence: A cross-cultural study. Soc Behav Pers 2000; 28:329-342.
- Weiss RS. Reflections on the present state of loneliness research. J Soc Behav Pers 1987; 2:1-16.
- Wiseman H, Gutfreund DG. Gender differences in loneliness and depression of university students seeking counselling. Br J Guid Couns 1995; 23:231-245.
- Wright SL. Loneliness in the Workplace. Unpublished Doctoral Dissertation, Christchurch (New Zealand), University of Canterbury, 2005.
- Wright SL, Burt CDB, Strongman KT. Loneliness in the workplace: Construct definition and scale development. NZ J Psychol 2006; 35:59-68.
- Şeker H, Gençdoğan B. Psikolojide ve Eğitimde Ölçme Aracı Geliştirme. Ankara, Nobel Yayın Dağıtım, 2006.
- Hackman RJ, Oldham GG. Work Redesign. California, Addison-Wesley Publishing, 1980.
- Güler M. Endüstri işçilerinin iş doyumu ve iş verimine depresyon, kaygı ve diğer bazı değişkenlerin etkisi. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1990.
- Ergeç A. İş doyumunun belirleyicileri olarak beklenti algılama tutarsızlığı ve çalışma değerleri. Yönetim Psikolojisi II, Ankara, Sevinç Matbaası, 1980.
- Meyer JP, Allen NJ. Testing the side bet theory of organizational commitment: Some methodological considerations. J Appl Psychol 1984; 69:372-378.
- Yalçın A, İplik FN. Beş yıldızlı otellerde çalışanların demografik özellikleri ile örgütsel bağlılıkları arasındaki ilişkiyi belirlemeye yönelik bir araştırma: Adana ili örneği. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 2005; 14:395-412.
- Büyüköztürk Ş. Veri Analizi El Kitabı. Ankara, Pegem A Yayıncılık, 2004.
- Bentler PM, Bonett DG. Significance tests and goodness of fit in the analysis of covariance structures. Psychol Bull 1980; 88:588-606.
- Bentler PM. Multivariate analysis with latent variables: Causal modeling. Ann Rev Psychol 1980; 31:419-456.
- Marsh HW, Hau KT, Artelt C, Baumert J, Peschar JL. OECD's brief self-report measure of educational psychology's most useful affective constructs: cross-cultural, psychometric comparisons across 25 countries. Int J Test 2006; 6:311-360.
- Byrne BM, Campbell TL. Cross-cultural comparisons and the presumption of equivalent measurement and theoretical structure: a look beneath the surface. J Cross Cult Psychol 1999; 30:555-574.
- Browne MW, Cudeck R. Alternative ways of assessing model fit. KA Bollen, JS Long (Eds.), Testing Structural Equation Models, Newbury Park, CA: Sage, 1993, p.136-162.
- Meyer JP, Allen NJ. Commitment in the Workplace. Thousand Oaks, Sage Publications, 1997.